

Fundacja Wolność od Religii
Ul. Fryderyka Chopina 41 lok. 2
20-023 Lublin

Lublin dn. 19.01.2017r.

Rzecznik Praw Obywatelskich
ALEJA SOLIDARNOŚCI 77
00-090 WARSZAWA

dot. sposobu organizowania rekolekcji w szkołach publicznych

Szanowny Panie Rzeczniku,

Działając imieniem Fundacji Wolność od Religii z siedzibą w Lublinie, zwracam się z prośbą o pomoc i interwencję w ochronie wolności i praw mniejszości wyznaniowych (w tym również mniejszości bezwyznaniowej), naruszanych przez organy władzy publicznej w związku z organizacją rekolekcji wielkopostnych w szkołach publicznych.

Kwestie związane z organizowaniem rekolekcji reguluje przepis §10 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach (dz. U. z 1992 r. Nr 36 poz. 155, z późn. zm.) w brzmieniu:

- 1. Uczniowie uczęszczający na naukę religii uzyskują trzy kolejne dni zwolnienia z zajęć szkolnych w celu odbycia rekolekcji wielkopostnych, jeżeli religia lub wyznanie, do którego należą, nakłada na swoich członków tego rodzaju obowiązek. Pieczę nad uczniami w tym czasie zapewniają katecheci. Szczegółowe zasady dotyczące organizacji są przedmiotem odrębnych ustaleń między organizującymi rekolekcje a szkołą.*
- 2. O terminie rekolekcji dyrektor szkoły powinien być powiadomiony co najmniej miesiąc wcześniej.*
- 3. Jeżeli na terenie szkoły prowadzona jest nauka religii więcej niż jednego wyznania, kościoły i związki wyznaniowe powinny dążyć do ustalenia wspólnego terminu rekolekcji wielkopostnych.*

Fundacja przez kilka ostatnich lat otrzymuje dziesiątki maili i pism, w których zarówno uczniowie, rodzice jak również nauczyciele wskazują, iż sposób organizowania rekolekcji w niektórych placówkach publicznych uwłacza ich osobistej godności, naraża dzieci na ostracyzm ze strony grupy rówieśniczej lub społeczności lokalnej, a przede wszystkim wskazuje na nierówne traktowanie ze względu na wyznanie (bądź jego brak) przez władze publiczne.

W wielu szkołach wszyscy uczniowie mają obowiązek przychodzić do szkoły na dwie lub trzy lekcje, a następnie uczniowie uczęszczający na lekcje religii, udają się do Kościoła na nauki rekolekcyjne oraz nabożeństwa. Lekcje nie odbywają się, a szkoły nie oferują uczniom nieuczestniczącym w lekcjach religii nic poza „opieką wychowawczą” tj. **obowiązkiem biernego przebywania ucznia w świetlicy bądź bibliotece szkolnej.**

Stosowana jest również praktyka organizowania wyjścia na rekolekcje do lokalnego Kościoła wyznania rzymskokatolickiego, pomiędzy zajęciami obowiązkowymi zapisanymi w planach zajęć (wówczas również uczniowie nieuczestniczący w lekcjach religii odsyłani są przez nauczycieli do świetlicy lub biblioteki) co powoduje, że rodzice, którzy chcieliby uchronić dziecko przed biernym spędzaniem czasu w bibliotece szkolnej, muszą posłać je do szkoły.

Zdarza się również niestety, iż **rekolekcje organizowane są na terenie szkoły** (dotyczy to rekolekcji organizowanych przez Kościół rzymskokatolicki). Wówczas większość uczniów uczestniczy w szerokim programie zajęć rekolekcyjnych w placówce publicznej, a mniejszość nieuczestnicząca w katechezie „karnie” pozostaje w świetlicy/bibliotece.

Jeden z rodziców w piśmie do Fundacji z kwietnia 2016 r. zwraca naszą uwagę na sposób organizowania rekolekcji w szkole:

„W szkole podstawowej (...) zostały zorganizowane „Dni Misyjne”. Trwały przez trzy dni na terenie szkoły, nie zajmując oczywiście całego dnia, ale cały dzień skutecznie dezorganizując. Ponieważ wzbudziło to protest części rodziców (nie tylko tych, których dzieci nie chodzą na religię) wystosowaliśmy stosowne pismo do dyrektorki (...). Jej odpowiedź (w załączeniu) bardzo nas nie satysfakcjonuje i mamy nieodparte wrażenie, że Dyrekcja w swoim piśmie w ogóle nie odnosi się do kwestii poszanowania dla praw oraz samopoczucia dzieci, które nie chodzą na religię. Uważa, że jak ma podstawę prawną (wg niej), to już może robić co chce, nie oglądając się na ludzi. Dla nas to jest naginanie przepisów. Świadczy o arogancji władzy. (...) Chcemy żeby nie odbywało się to kosztem normalnych lekcji, a dzieci które nie biorą w tym udziału nie były ostentacyjnie alienowane od reszty grupy i „zsyłane na świetlice”.”

Przykładem na to jak szkoły radzą sobie z uczniami nieuczestniczącymi w lekcjach religii podczas rekolekcji jest list od rodzica wysłany do Fundacji w marcu 2016 r.:

„W SP (...) zostały zorganizowane rekolekcje w godzinach zajęć lekcyjnych. Do wypełnienia dostaliśmy załączony formularz. Mój syn oznajmił dzisiaj, że ma przynieść do szkoły zwolnienie za nieobecność

na rekolekcjach. Na kartce,, którą otrzymaliśmy ze szkoły jasno jest napisane, iż w tym czasie nie ma zajęć lekcyjnych. Wobec tego, dlaczego ma przynieść usprawiedliwienie?"

W opinii Fundacji praktyka organizowania wydarzeń religijnych na terenie szkół publicznych jest niezgodna z zapisami Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz w sposób oczywisty narusza świecki charakter szkoły publicznej, a także nie zapewnia przestrzegania praw uczniów. Szkoła publiczna, zgodnie z Art. 25 Konstytucji RP, ma zachować bezstronność w sprawach światopoglądowych i zapewnić swobodę każdemu do wyrażania własnego światopoglądu. Organizowanie wydarzeń religijnych na terenie placówki szkolnej jest złamaniem tej zasady.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach (Dz. U. 1992 r. Nr 36 poz. 155) również wskazuje, iż „§ 1 ust. 3 Uczestniczenie lub nieuczestniczenie w przedszkolnej albo szkolnej nauce religii lub etyki nie może być powodem dyskryminacji przez kogokolwiek w jakiegokolwiek formie”, i dalej w „§ 12 W pomieszczeniach szkolnych może być umieszczony krzyż. W szkole można także odmawiać modlitwę przed i po zajęciach. Odmawianie modlitwy w szkole powinno być wyrazem wspólnego dążenia uczniów oraz taktu i delikatności ze strony nauczycieli i wychowawców.”

W marcu 2014 r. Fundacja Wolność od Religii zwróciła się na piśmie do Minister Edukacji Narodowej z prośbą o interpretację przepisów dotyczących organizowania rekolekcji. Naszą wątpliwość budził fakt, iż wbrew brzmieniu rozporządzenia Ministra w zakresie „uzyskiwania trzech dni zwolnień z zajęć szkolnych w celu odbycia rekolekcji wielkopostnych” szkoły coraz częściej organizują rekolekcje w sposób, który powoduje, iż to uczniowie nieuczestniczący w lekcjach religii muszą zwalniać się z zajęć szkolnych, są wykluczani i dyskryminowani.

Powołując się na odpowiedź Minister Edukacji Narodowej z dnia 16.04.2016 r., (Załącznik Nr 1) „intencją przywołanych przepisów jest umożliwienie udziału w trzydniowych rekolekcjach wielkopostnych uczniom uczęszczającym w szkole na naukę religii, którzy odbywają je w ramach swojego wyznania. W tym celu uczniom przysługuje prawo do uzyskania zwolnienia z zajęć szkolnych. Nie jest niezgodne z intencją przepisu, jeśli zwolnienie umożliwiające udział w rekolekcjach będzie dotyczyło tylko części zajęć przypadających na dany dzień, szczególnie wówczas, gdy zaplanowany program ogranicza się jedynie do jednej godziny zajęć rekolekcyjnych w tym dniu”.

Jeżeli jednak „część zajęć szkolnych”, o której pisze Minister Edukacji Narodowej, jak w przypadku I Akademickiego LO w Gdyni jest zaplanowana „na 3 lub 4 lekcji” (!) w

formie spotkania w szkole z księdzem rekolekjonistą (zgodnie z informacją dla rodziców, Załącznik Nr 2) czyli w przerwie obowiązkowych zajęć, czy nie stanowi to naruszenia Konstytucji i aktów prawnych regulujących swobodę wyznania, a także neutralność światopoglądową szkół publicznych?. Zwracamy tu szczególnie uwagę na jw.: Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach (Dz. U. 1992 r. Nr 36 poz. 155) „§ 1 ust. 3 Uczestniczenie lub nieuczestniczenie w przedszkolnej albo szkolnej nauce religii lub etyki nie może być powodem dyskryminacji przez kogokolwiek w jakiegokolwiek formie”.

Ponadto, jak zaznacza Minister Edukacji Narodowej „zgodnie z przepisami pieczę nad uczestnikami rekolekcji zapewniają katecheci, jednak dyrektor szkoły (...) może zwrócić się do nauczycieli, dla których jest to czas pracy, z prośbą o pomoc w zapewnieniu uczniom opieki” (z reguły „opieka” przyjmuje formę odprowadzenia uczniów do Kościoła oraz przebywania z nimi podczas rekolekcji), nie naruszając wolności ich sumienia.

Tymczasem do Fundacji wpływa wiele skarg od nauczycieli, którzy zwracają uwagę na fasadowy charakter „prośby” dyrektorów szkół o opiekę nad uczniami podczas rekolekcji. Wydaje się, iż „prośba” tego rodzaju, kierowana przez przełożonego wobec pracowników w sposób zasadniczy łamie zapisy Konstytucji RP „Nikt nie może być obowiązany przez organy władzy publicznej do ujawnienia swojego światopoglądu, przekonań religijnych lub wyznania (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U.1997.78.483) w art 53 ust. 7). Nauczyciel „poproszony” przez przełożonego chcąc odmówić, jednocześnie zdradza, iż nie należy do wyznania rzymskokatolickiego.

W liście do Fundacji z 13 marca 2016 r. nauczyciel pisze:

„Jestem nauczycielem w jednej ze szkół podstawowych i wraz z innymi nauczycielami otrzymałem polecenie służbowe odprowadzenia dzieci do kościoła na rzeczone rekolekcje. Na prośby o uchylenie polecenia w stosunku do nauczycieli niewierzących bądź o poglądach antyklerykalnych otrzymaliśmy od dyrekcji słowa: nie musicie Państwo wchodzić do kościoła. Czyli mamy się szwendać przed kościołem i udawać, że nic się nie stało. Czy przymus odprowadzania dzieci do instytucji, która jest nam ideologicznie obca i do której żywimy niechęć jest łamaniem konstytucji? Tak, bo próbując odmówić uczestniczenia w rekolekcjach ujawniamy swój światopogląd a konstytucja mówi: „Nikt nie może być obowiązany przez organy władzy publicznej do ujawnienia swojego światopoglądu, przekonań religijnych lub wyznania”.

Na pytanie, dlaczego nie zorganizowano rekolekcji po zajęciach szkolnych w godzinach popołudniowych otrzymaliśmy odpowiedź: proboszcz się nie zgodził. No, rzecz jasna, jak mógłby, kto odwiedziłby świątynię o 16.00? Wszyscy powinni być zadowoleni – wolny czas od nauki i pracy dydaktycznej i jedynie 1 godzina w kościele – czy nie powinniśmy być wdzięczni? Jakże słaba jest dzisiejsza szkoła, jakże mocna władza kościelna. A wystarczyłoby zaangażować niepracujących rodziców. Poprosić ich o pomoc w odprowadzaniu dzieci do kościoła.

Można byłoby również poprosić o pomoc siostry i braci zakonnych; tych wszystkich ludzi, dla których wiara jest ważna i nie łamać sumienia niewierzących nauczycieli”.

W liście do Fundacji z dnia 25 marca 2016 r. inny nauczyciel pisze: „Wiem, że w każdej chyba szkole rekolekcje są i że uczniowie wtedy mają dni wolne od zajęć, ale czy w wielu szkołach są rekolekcje wyjazdowe? U nas co roku organizowane są właśnie takie rekolekcje – dwu- lub trzydniowy wyjazd do pobliskiej parafii, do domu rekolekcyjnego. Jest to niedaleko, w obrębie miasta, ale uczeń nie może przyjechać na nauki i pojechać do domu. Uczniowie (wraz z opiekunami – najczęściej wychowawcy) muszą tam przebywać przez cały czas, również w nocy, tam śpią, dostają posiłki i właściwie cały czas się modlą, śpiewają, oglądają religijne filmy i oczywiście słuchają kazań (...) Nadmieniam, że uczniowie muszą za to zapłacić, tak mniej więcej 50 – 60 zł za pobyt. Nacisk ze strony dyrekcji jest ogromny. Jeśli z klasy nie chce jechać zbyt duża liczba uczniów, dyrekcja zapowiada, że cała klasa nie pojedzie i będzie musiała się uczyć, a reszta szkoły ma w tym czasie wolne. No to presja klasy jest na tyle duża, że niechętni szybko zostają przekonani. Rodzice muszą oczywiście wyrazić zgodę, więc dyrekcja jest zabezpieczona przed zarzutami o przymuszanie kogokolwiek, ale tylko my wychowawcy wiemy, pod jakim naciskiem się to odbywa. Uczniowie, którzy nie jadą, mają obowiązek przyjść do szkoły i „uczestniczyć” w „zajęciach”. W praktyce jest to jeden lub dwóch uczniów na klasę, którzy płaczą się przez kilka godzin po pustej szkole (część nauczycieli też jest na rekolekcjach), aż rodzic się zlituje i zwolni takie dziecko do domu. Nauczyciele też dostają przydział dyżurów na rekolekcjach, gdzie muszą spędzić od kilku do kilkunastu godzin (także w nocy). W ramach 40-godzinnego tygodnia. Dni wolne z okazji rekolekcji nie są ogłoszone, nie są wliczane do puli dni „dyrektorskich”. Oficjalnie są to dni nauki. I to jest największa hipokryzja i zakłamanie. Nauczyciele mają wpisywać tematy lekcji, chociaż na „lekcji” był tylko jeden uczeń, lub nie było żadnego. Mogę jeszcze opisać, jak wyglądają rekolekcje dzieci młodszych; np.: dzieci nie mają planowych lekcji w ciągu dwóch dni, natomiast przychodzą do szkoły i na matematyce, j. polskim, j. obcym, przyrodzie czy wf-ie rysują (...) jakiegoś świętego (...) nauczyciel danego przedmiotu ma to nadzorować; po 15 minutach dzieci się nudzą rysowaniem, zaczyna się harmider, hałas, uciszanie itd. I tak przez kilka godzin. Potem należy dzieci zaprowadzić do kościoła”.

List od nauczyciela z sierpnia 2016 r. :

„Przed nami kolejny rok szkolny, który w ramach zwyczaju rozpocznie się mszą. Czy jako nauczyciel - gimnazjum - mam obowiązek uczestniczyć w takiej mszy ? Dyrekcja nakłada obowiązek i zastrasza się kwestiami zapewnienia opieki („możesz sobie siedzieć w kościele” - co do tej pory robiłem, ale wszyscy patrzą, że podczas mszy nie wstaje, klękam itp., nie wiem czy to dobrze dla mnie jako wychowawcy, bo niektóre dzieci mój agnostycyzm polaryzuje), ale wydaje mi się, że w tym przypadku nie jest on wiążący. Orientuję się jak takie przypadki rozwiązuje się w przypadku rekolekcji - odprowadzam do kościoła , a po rekolekcjach je odbieram. Czy jest przepis regulujący wyjścia do kościoła poza rekolekcjami ? Zostałem zmuszony do opieki na mszy kończącej rok szkolny (bo opieka), ale nie mam zamiaru tego powtarzać, bo jednak nie czuje się w kościele komfortowo”

Jak wspominałem powody tutaj są przedstawiane jako wynikające z organizacji pracy i obowiązku opieki. Czasami udaje mi się wynegocjować dyżur na świetlicy w zamian za brak obowiązku siedzenia w kościele czy na spotkaniu z misjonarzem w szkole.”

W związku z powyższym zwracam się do Rzecznika z prośbą o podjęcie działań w opisanych sprawach, a w szczególności:

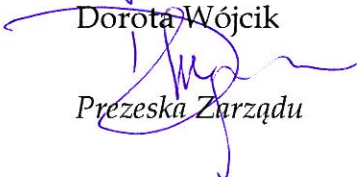
- zbadanie zgodności z prawem, zasadami współzycia i sprawiedliwości społecznej oraz wystąpienia naruszenia wolności i praw człowieka i obywatela, w tym zasady równego traktowania - praktyki **proszenia** nauczycieli o opiekę w Kościele (w

kontekście konstytucyjnego zakazu działań zmuszających do ujawnienia własnego światopoglądu) lub w drodze do Kościoła;

- zbadanie zgodności z prawem, zasadami współżycia i sprawiedliwości społecznej oraz wystąpienia naruszenia wolności i praw człowieka i obywatela, w tym zasady równego traktowania - praktyki organizowania przez szkoły wydarzeń o charakterze religijnym na terenie szkoły np. rekolekcji, a także kwestii możliwości odmowy przez nauczyciela opieki nad dziećmi w czasie takiego wydarzenia religijnego na terenie szkoły w trakcie jego dnia pracy;

- zwrócenie się do Rady Ministrów lub innego uprawnionego do podjęcia inicjatywy ustawodawczej podmiotu na podstawie art. 16 ust. 2 pkt 1 Ustawy o podjęcie inicjatywy ustawodawczej w zakresie zmiany § 10 ust. 1 Rozporządzenia. Mimo bowiem istniejącego zapisu o trzech kolejnych dniach zwolnienia z zajęć szkolnych w celu odbycia rekolekcji wielkopostnych, szkoły tego nie przestrzegają. W związku z tym, zasadnym byłaby zmiana wskazanego przepisu, w taki sposób, aby zabezpieczyć przed wykluczaniem i dyskryminacją osoby nie wyznające religii katolickiej, przykładowo: rekolekcje odbywają się na pierwszej godzinie lekcyjnej (np. o 8 rano) w Kościele a o 10 lekcje zaczynają się w tych dniach w szkole itp.; rekolekcje nie mogą odbywać się pomiędzy lekcjami obowiązkowymi.

Przedstawione w niniejszym piśmie przypadki wskazują na niewłaściwe praktyki w zakresie organizowania rekolekcji, które prowadzą do dyskryminowania dzieci nie biorących udziału w rekolekcjach, jak również nauczycieli, którzy są zmuszani do opieki nad dziećmi w czasie wydarzeń w szkole, wyjść czy też wyjazdów rekolekcyjnych, mimo iż jest to wprost sprzeczne z § 10 ust. 1 zd. 2 Rozporządzenia.

Dorota Wójcik

Prezesa Zarządu

MINISTER EDUKACJI NARODOWEJ

Warszawa, 16 kwietnia 2014 r.

DKOW.WEPW.5024.22.2014

Pani
Dorota Wójcik
Prezeska Zarządu
Fundacji Wolność od Religii
ul. Fryderyka Chopina 41/2
20-023 Lublin

Szanowna Pani,

odpowiadając na pismo z 3 marca br. w sprawie przepisów dotyczących organizowania rekolekcji, wyjaśniam:

Kwestie związane z organizowaniem rekolekcji reguluje przepis § 10 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach (Dz. U. z 1992 r. Nr 36 poz. 155, z późn. zm.), w brzmieniu::

- „§10. 1 Uczniowie uczęszczający na naukę religii uzyskują trzy kolejne dni zwolnienia z zajęć szkolnych w celu odbycia rekolekcji wielkopostnych, jeżeli religia lub wyznanie, do którego należą, nakłada na swoich członków tego rodzaju obowiązek. Pieczę nad uczniami w tym czasie zapewniają katecheci. Szczegółowe zasady dotyczące organizacji są przedmiotem odrębnych ustaleń między organizującymi rekolekcje a szkołą.
2. O terminie rekolekcji dyrektor szkoły powinien być powiadomiony co najmniej miesiąc wcześniej.
3. Jeżeli na terenie szkoły prowadzona jest nauka religii więcej niż jednego wyznania, kościoły i związki wyznaniowe powinny dążyć do ustalenia wspólnego terminu rekolekcji wielkopostnych.”

Intencją przywołanych przepisów jest umożliwienie udziału w trzydniowych rekolekcjach wielkopostnych uczniom uczęszczającym w szkole na naukę religii, którzy odbywają je w ramach swojego wyznania. W tym celu uczniom przysługuje prawo do uzyskania zwolnienia z zajęć szkolnych. Nie jest

niezgodne z intencją przepisu, jeśli zwolnienie umożliwiające udział w rekolekcjach będzie dotyczyło tylko części zajęć przypadających na dany dzień, szczególnie wówczas, gdy zaplanowany program ogranicza się jedynie do jednej godziny zajęć rekolekcyjnych w tym dniu. Organizację zajęć szkolnych w dniach, w których przypadają rekolekcje ustala dyrektor szkoły, uwzględniając szczegółowe zasady dotyczące organizowania rekolekcji, jakie zostały przyjęte z ich organizatorami.

Dni, w których organizowane są rekolekcje nie są dniami wolnymi od pracy dla nauczycieli, a szkoła jest zobowiązana w tym czasie do wypełniania swej funkcji wychowawczej i opiekuńczej, a także dydaktycznej, jeśli wynika to z przyjętych szczegółowych zasad dotyczących organizacji rekolekcji. Uczniom, którzy nie uczestniczą w rekolekcjach, szkoła jest zobowiązana zapewnić opiekę lub inne zajęcia o charakterze wychowawczym.

Zgodnie z przepisami pieczę nad uczestnikami rekolekcji zapewniają katecheci, jednak dyrektor szkoły, znając szczegółowe zasady organizacji rekolekcji, a także mając na uwadze potrzeby związane z zapewnieniem uczniom bezpieczeństwa w czasie ich przemieszczania się na rekolekcje, może zwrócić się do nauczycieli, dla których jest to czas pracy, z prośbą o pomoc w zapewnieniu uczniom opieki, przy czym powinien to zrobić w taki sposób, aby nie naruszyć wolności sumienia i przekonań poszczególnych osób i nie powodować w gronie nauczycielskim napięć na tle światopoglądowym.

Należy podkreślić, że rekolekcje nie odbywają się kosztem czasu przeznaczanego na realizację innych przedmiotów, ponieważ dyrektor szkoły, ustalając w planie organizacji roku szkolnego zwolnienie uczniów z zajęć przypadających w te dni, musi zapewnić w ciągu roku realizację wszystkich zajęć dydaktycznych przewidzianych w ramowych planach nauczania dla danego etapu edukacyjnego. Zatem dni przeznaczone na rekolekcje są uwzględniane w planie organizacji roku szkolnego bez naruszania puli godzin przeznaczonych na realizację obowiązkowych zajęć edukacyjnych właściwych dla danego etapu edukacyjnego.

Z poważaniem

Z upoważnienia

MINISTRA EDUKACJI NARODOWEJ

Joanna Berdzik

PODSEKRETARZ STANU

Informacja nt. rekolekcji wielkopostnych

W związku z okresem wielkopostnym Proboszcz parafii pod wezwaniem Św. Maksymiliana Marii Kolbego w Gdyni Witiomnie w uzgodnieniu z dyrektorem szkoły zaprasza uczniów I Akademickiego LO w Gdyni w dniach **24-26 marca br. na REKOLEKCJE WIELKOPOSTNE.**

W dniach 24-25 marca br. (poniedziałek i wtorek) zaplanowano 45 minutowe spotkanie z księdzem rekolekjonistą w szkole na 3 lub 4 lekcji, a w środę 26 marca br. mszę świętą i rekolekcje w kościele w godz. 9.50-11.00.

W dniach rekolekcji w pozostałym czasie będą realizowane zajęcia lekcyjne zgodnie z planem tygodniowym. W środę przejdziemy do kościoła ze szkoły po zajęciach wynikających z planu lekcji. Po mszy wracamy do szkoły na kontynuację zajęć.

Oświadczenie rodzica

Wyrażam zgodę na udział z klasy.....

imię i nazwisko ucznia

w rekolekcjach wielkopostnych wg przedstawionej organizacji.

.....
podpis rodzica/prawnego opiekuna

